



Sygn. akt I UK 71/06

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 września 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący)

SSN Katarzyna Gonera

SSN Józef Iwulski (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania S.C.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.
skarga o wznowienie postępowania,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 15 września 2006 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w B.
z dnia 19 października 2005 r., sygn. akt III AUa .../05,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wnioskodawca S. C. wniósł o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w B. z dnia 19 stycznia 2005 r., III AUa .../04, powołując się na zaświadczenie Urzędu Gminy w S. z dnia 31 marca

2005 r., z którego - w jego ocenie - wynika, że w okresie od 1 lipca 1977 r. do 31 grudnia 1982 r. opłacał składki na Fundusz Emerytalny Rolników za grunty o powierzchni 4,19 ha.

Wyrokiem z dnia 19 października 2005 r., III AUa .../05, Sąd Apelacyjny w B. oddalił skargę o wznowienie postępowania. Sąd Apelacyjny zważył, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w B. decyzją z 22 kwietnia 2004 r. odmówił wnioskodawcy ustalenia wysokości emerytury w celu ustalenia wysokości świadczenia przedemerytalnego po ustaleniu, że nie udowodnił on co najmniej 35-letniego okresu składkowego, nieskładkowego i uzupełniającego. Organ rentowy nie uwzględnił okresu od 10 sierpnia 1975 r. do 14 czerwca 1976 r. oraz od 25 grudnia 1980 r. do 31 grudnia 1982 r. z tytułu pracy w gospodarstwie rolnym. Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z dnia 10 września 2004 r. oddalił odwołanie od tej decyzji. Z ustaleń Sądu Okręgowego wynika, że wnioskodawca udowodnił łączny okres zatrudnienia wynoszący 32 lata, 3 miesiące i 14 dni. Zdaniem Sądu Okręgowego, organ rentowy zasadnie nie uwzględnił okresu lat 1980-1982, skoro wnioskodawca w tym okresie nie podlegał ubezpieczeniu rolniczemu. Do wnioskodawcy nie może mieć zastosowania art. 40 ustawy z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (Dz.U. Nr 32, poz. 140 ze zm.), gdyż z zaświadczenia Urzędu Gminy wynika, że w latach 1977-1982 faktycznym użytkownikiem gospodarstwa była matka wnioskodawcy J. C. Apelacja wnioskodawcy od tego wyroku została prawomocnie oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w B. z dnia 19 stycznia 2005 r., III AUa .../04. W uzasadnieniu tego rozstrzygnięcia Sąd Apelacyjny wskazał, że istotne jest, czy wnioskodawcy można uwzględnić okres od 25 grudnia 1980 r. do 31 grudnia 1982 r. Z zaświadczenia Urzędu Gminy w Sokołach wynika, że wnioskodawca był właścicielem gospodarstwa rolnego o powierzchni 3,166 ha od 1965 r. do marca 1998 r. oraz że od dnia 1 lipca 1977 r. do 31 grudnia 1982 r. nie opłacał składek na ubezpieczenie rolników, a faktycznym użytkownikiem gospodarstwa była jego matka J. C., która opłacała składki. W związku z tym okres lat 1980-1982 nie podlega zaliczeniu wnioskodawcy przy ustaleniu wysokości emerytury (art. 10 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz.

353 ze zm.). W wymienionym okresie wnioskodawca, będąc rolnikiem, nie opłacał składek na ubezpieczenie społeczne rolników a jako właściciel gospodarstwa nie mógł być jednocześnie domownikiem matki.

Jako podstawę prawną wznowienia postępowania wnioskodawca wskazał wykrycie okoliczności faktycznych i środków dowodowych, z których nie mógł skorzystać w poprzednim postępowaniu, a które mogły mieć wpływ na wynik sprawy (art. 403 § 2 k.p.c.). Sąd Apelacyjny uznał, że ze względu na datę wydania wskazanego w skardze zaświadczenia (31 marca 2005 r.) i datę wniesienia skargi (18 kwietnia 2005 r.), wnioskodawca nie uchybił terminowi z art. 407 § 1 k.p.c., a skarga była oparta na ustawowej podstawie.

Stosownie do art. 412 § 1 k.p.c., Sąd Apelacyjny rozpoznał sprawę na nowo w granicach, jakie określa podstawa wznowienia, co wymagało uwzględnienia wskazanych nowych faktów i dowodów oraz ich oceny łącznie z materiałem dotychczas zgromadzonym w sprawie. W ocenie Sądu Apelacyjnego, zaświadczenie z 31 marca 2005 r. nie może mieć wpływu na uwzględnienie wnioskodawcy okresu od 25 grudnia 1980 r. do 31 grudnia 1982 r. jako okresu pracy, o którym mowa w art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach. Treść tego zaświadczenia jest niejednoznaczna i częściowo sprzeczna z dokumentacją źródłową, w oparciu o którą zaświadczenie zostało wydane. Z zeznań pracownicy Urzędu Gminy w S. wynika, że zostało ono wydane w oparciu o zapisy w karcie gospodarstwa oraz karcie ewidencyjnej wymiaru i poboru składki na Fundusz Emerytalny Rolników. W Karcie gospodarstwa jako właściciela gospodarstwa wymieniono S. C. oraz J. C. jako osobę władającą nim (użytkownika). Z kolei, w karcie ewidencyjnej w rubryce "użytkownik" wpisano, zarówno S. C., jak i J. C. Jedynie jednak przy nazwisku J. C. wskazano, iż jest ona użytkownikiem gospodarstwa. Wpisy te nie mogą, w ocenie Sądu Apelacyjnego, prowadzić do ustalenia, że wnioskodawca pracował na gospodarstwie rolnym i użytkował je, a co najwyżej potwierdzają bezsporną okoliczność, iż był właścicielem gospodarstwa rolnego. Ich treść nie pozwala na ustalenie, że wnioskodawca opłacał składki na Fundusz Emerytalny Rolników. Z karty ewidencji wymiaru i przekazu składki na Fundusz Emerytalny Rolników wynika jedynie wysokość składek i to obliczonych łącznie dla gospodarstwa rolnego, którego właścicielem był

S. C. oraz gospodarstwa rolnego, którego właścicielką była J. C. Z dokumentacji zachowanej w Urzędzie Gminy w S. nie wynika kto faktycznie użytkował grunty i płacił składki. Wpisy w karcie gospodarstwa nie potwierdzają również opinii, że w spornym okresie składki na Fundusz Emerytalny Rolników były opłacane łącznie, a brak zaległości w opłacaniu podatku rolnego świadczy o braku zaległości w opłacaniu składek. Ostatecznie należy uznać, że z karty gospodarstwa i karty ewidencyjnej wymiaru i poboru składki na Fundusz Emerytalny Rolników oraz z zeznań świadka nie wynika, aby było uprawnione stwierdzenie w zaświadczeniu z 31 marca 2005 r., że wnioskodawca w okresie od 1 lipca 1977 r. do 31 grudnia 1982 r. opłacał składki na Fundusz Emerytalny Rolników za grunty o powierzchni 4,19 ha. Na rozprawie w dniu 19 października 2005 r. wnioskodawca złożył dwa pokwitowania dotyczące III kwartału 1980 r. oraz I kwartału 1981 r. na okoliczność opłacania składek na Fundusz Emerytalny Rolników. Tych pokwitowań wnioskodawca nie wskazał jednak w skardze o wznowienie, a poszerzenie granic ponownego rozpoznania sprawy, poza podstawy wskazane w skardze, jest niedopuszczalne.

Skargę kasacyjną od tego wyroku złożył wnioskodawca, który zarzucił naruszenie: 1) art. 412 § 2 k.p.c. w zbiegu z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach przez błędne ustalenie, że wnioskodawca nie opłacał składek na Fundusz Emerytalny Rolników za okres od 25 grudnia 1980 r. do 31 grudnia 1982 r.; 2) art. 403 § 2 k.p.c. przez nieuwzględnienie nowego dowodu, tj. zaświadczenia Urzędu Gminy w S.h z dnia 31 marca 2005 r. oraz karty ewidencyjnej wymiaru i poboru składek, wskazujących bezspornie, że obowiązek opłacania przez wnioskodawcę składek był wykonywany zgodnie z art. 38 ustawy z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (Dz.U. Nr 32, poz. 140 ze zm.); 3) art. 233 k.p.c. przez błędną wykładnię rozdziału 4 (art. 37-42) ustawy z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin i przyjęcie, że do 31 grudnia 1982 r. składki wnioskodawcy należały do kategorii składek osobowych. W uzasadnieniu podstaw skargi kasacyjnej wnioskodawca wywiódł, że z zaświadczenia Urzędu Gminy z dnia 31 marca 2005 r. oraz karty ewidencyjnej wymiaru i poboru składek wynika, iż w okresie od 1 lipca

1997 r. do 31 grudnia 1982 r. opłacał składki za grunty o powierzchni 4,19 ha fizycznych. Opłacanie składek wiązało się z prowadzeniem gospodarstwa rolnego i z mocy art. 38 ustawy z dnia 27 października 1977 r. było obowiązkowe. Nie były to składki osobowe, które zaczęły obowiązywać od 1983 r., a ich opłacanie przez wnioskodawcę jest bezsporne, gdyż dokumenty Urzędu Gminy wskazują na brak zaległości w opłacaniu składek i podatku rolnego na koniec grudnia 1982 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 403 § 2 k.p.c., można żądać wznowienia w razie późniejszego wykrycia takich okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu. Wnioskodawca w skardze o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w B. z dnia 19 stycznia 2005 r., III AUa .../04, powołał się na zaświadczenie Urzędu Gminy w S. z dnia 31 marca 2005 r., z którego - w jego ocenie - wynika, że w okresie od 1 lipca 1977 r. do 31 grudnia 1982 r. opłacał składki na Fundusz Emerytalny Rolników za grunty o powierzchni 4,19 ha. Można mieć poważne wątpliwości, czy powołanie się na to zaświadczenie, wystawione już po wydaniu prawomocnego wyroku, stanowiło ustawową podstawę wznowienia postępowania. Zgodnie bowiem z utrwalonym orzecnictwem Sądu Najwyższego (uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 21 lutego 1969 r., zasada prawna, III PZP 63/68, OSNCP 1969 nr 12, poz. 208), środek dowodowy, który powstał po uprawomocnieniu się wyroku, nie stanowi podstawy wznowienia postępowania przewidzianej w art. 403 § 2 k.p.c. Zaświadczenie, na które powołał się wnioskodawca zostało wydane (powstało jako środek dowodowy) już po wydaniu prawomocnego wyroku, a więc nie mogło być uznane za podstawę wznowienia postępowania przewidzianą w art. 403 § 2 k.p.c. Jednakże w istocie zaświadczenie to przedstawia stan wynikający z wpisów w karcie gospodarstwa i karcie ewidencyjnej wymiaru i poboru składki na Fundusz Emerytalny. Wnioskodawca powołał się więc w istocie na te wpisy, które istniały przed wydaniem prawomocnego wyroku. Można jednak mieć poważne wątpliwości, czy wnioskodawca nie mógł skorzystać z tych dowodów w poprzednim postępowaniu. Tak (jak się wydaje) uznał ostatecznie Sąd drugiej instancji i w granicach skargi kasacyjnej nie podlega to już ocenie (art. 398¹³ k.p.c.).

Według art. 412 § 1 k.p.c., sąd rozpoznaje sprawę na nowo w granicach, jakie określa podstawa wznowienia. W oparciu o ten przepis Sąd Apelacyjny trafnie pominął w postępowaniu dowodowym przedstawione przez wnioskodawcę pokwitowania dotyczące III kwartału 1980 r. oraz I kwartału 1981 r. na okoliczność opłacania składek na Fundusz Emerytalny Rolników. Tych pokwitowań wnioskodawca nie wskazał w skardze o wznowienie, a więc nie mogły być one uwzględnione w rozpoznaniu sprawy w granicach podstaw wznowienia. Również zgodnie z tym przepisem Sąd Apelacyjny rozpoznawał sprawę na nowo w granicach wskazanych podstaw skargi o wznowienie, czyli w zakresie ustalenia, czy wnioskodawca w spornym okresie opłacał składki na ubezpieczenie społeczne rolników lub były one za niego opłacane przez inną osobę. W tym przedmiocie Sąd Apelacyjny dokonał oceny dowodów w granicach swobody określonej w art. 233 § 1 k.p.c. (w związku z art. 382 k.p.c.) i ta ocena nie może być skutecznie zakwestionowana w postępowaniu kasacyjnym. Zgodnie bowiem z art. 398³ § 3 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów, a Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Skoro podstawą skargi o wznowienie postępowania było twierdzenie, że wnioskodawca opłacał składki na ubezpieczenie społeczne rolników w spornym okresie (zostały one opłacone), a Sąd Apelacyjny ustalił, że składki nie były opłacane, to trafne jest oddalenie skargi o wznowienie, gdyż w granicach podstaw (art. 412 § 1 k.p.c.) okazała się ona bezzasadna. Zarzuty naruszenia art. 403 § 2; art. 412 § 1 i 233 k.p.c. nie stanowią więc usprawiedliwionej podstawy skargi kasacyjnej.

Dotyczy to także naruszenia przepisów prawa materialnego w zakresie, w jakim wnioskodawca odwołuje się do nich, twierdząc że opłacał składki na ubezpieczenie społeczne rolników, bo tego nie udowodnił. Zarzuty skargi kasacyjnej, pomijając ich całkowicie nieprawidłowe sformułowanie (zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. przez błędne odczytanie przepisów prawa materialnego) można w części uznać za dotyczące błędnego uznania, że składki wnioskodawcy należały do kategorii składek osobowych. W istocie odnosi się to do możliwości zakwalifikowania wnioskodawcy jako domownika użytkownika gospodarstwa rolnego, za którego w spornym okresie składki nie były opłacane. Rzeczywiście

jedną z podstaw oddalenia apelacji wnioskodawcy prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w B. z dnia 19 stycznia 2005 r., III AUa .../04, było przyjęcie, że nie mógł być on domownikiem użytkownika gospodarstwa rolnego (swojej matki) jako właściciel tego gospodarstwa. Pogląd ten został sformułowany nazbyt kategorycznie. Nie można bowiem wykluczyć, że właściciel gospodarstwa rolnego wyzbywa się jego posiadania (prowadzenia), ale jest domownikiem użytkownika. Gdyby wnioskodawca w spornym okresie był domownikiem swojej matki, to okres ten mógłby zostać uwzględniony. Zgodnie bowiem z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przy ustalaniu prawa do emerytury oraz przy obliczaniu jej wysokości uwzględnia się również jako składkowe okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. Wymagałoby to ustalenia, że wnioskodawca, mając ukończone 16 lat prowadził (to jest był rolnikiem przed dniem 1 lipca 1977 r.) lub pracował w gospodarstwie rolnym (to jest miał inny status niż rolnik przed dniem 1 stycznia 1983 r., bo od tej daty rolnicy mieli obowiązek opłacania składek również za domowników). Według utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego, na podstawie art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach, przy ustalaniu uprawnień emerytalno-rentowych, uwzględnieniu podlegają okresy pracy domownika w gospodarstwie rolnym przed dniem 1 stycznia 1983 r., gdy była wykonywana w wymiarze nie niższym niż połowa ustawowego czasu pracy (wyrok z dnia 28 lutego 1997 r., II UKN 96/96, OSNAPIUS 1997 nr 23, poz. 473; wyrok z dnia 19 grudnia 2000 r., II UKN 155/00, OSNAPIUS 2002 nr 116, poz. 394; wyrok z dnia 3 lipca 2001 r., II UKN 466/00, OSNP 2003 nr 7, poz. 186; wyrok z dnia 22 stycznia 2003 r., II UK 51/02, OSNP 2004 nr 7, poz. 127). Jednakże ustalenia, dotyczące wykonywania przez wnioskodawcę jako domownika pracy w gospodarstwie rolnym prowadzonym przez jego matkę w okresie przed dniem 1 stycznia 1983 r. (czy była ona wykonywana w wymiarze nie niższym niż połowa ustawowego czasu pracy) oraz ich prawna ocena, nie stanowiły przedmiotu rozpoznania w postępowaniu wznowieniowym, gdyż nie były objęte podstawą skargi o wznowienie (art. 412 § 1 k.p.c.). Zarzuty dotyczące tej kwestii nie mogą więc stanowić usprawiedliwionej podstawy skargi kasacyjnej.

Z tych względów skarga podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.